

7. Федорів Ю., о. Історія церкви в Україні [репринтне видання] / о. Ю. Федорів. – Львів: Свічадо, 2001. – 364 с.
8. Флоровський Г. Пути русского богословия / Г. Флоровский ; предисл. прот. М. Мейендорфа. – [3-е изд.]. – Париж : УМСА – PRESS, 1983. – 600 с.
9. Франко І. Наші коляди / І. Франко // Збір. творів у 50 т. / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1982. – Т. 28. – С. 7–41.
10. Яворский Ю. Материалы для истории старинной песенной литературы в Подкарпатской Руси / Ю. Яворский. – Прага, 1934. – 345 с.

Статья представляет собой исторический обзор предистории возникновения и процесса развития духовно-песенной традиции на Закарпатье. Рассматриваются особенности распространения и внедрения паралитургического репертуара в церковную практику Подкарпатской Руси XVII–XVIII вв.

Ключевые слова: *духовная жизнь, протестантизм, католицизм, барокко, духовная песня, духовно-песенная традиция.*

In the article the historical review of pre-conditions and becoming of tradition of spiritual song is carried out on Transcarpathia. The features of distribution of church songs and his introduction are outlined in church practice of Transcarpathia in the XVII – XVIII item.

Key words: *spiritual life, protestantizm, catholicism, baroque, spiritual song, ttradition of church singing songs.*

УДК 78.073

ББК 85.313 (4 Укр.)

Борис Репка

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ СВЯЩЕНИКИ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ ЯК ПРОПАГАНДИСТИ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА НА ТЕРНОПІЛЛІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

У статті простежується роль греко-католицьких священників у процесі розвитку вокального мистецтва на Західному Поділлі (на Тернопільщині) наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть, висвітлюється їхня організаційна, культурно-просвітницька діяльність, з'ясовується роль у формуванні національної самосвідомості українців, поширенні освіти серед широких верств населення, збереженні та розвитку музичного мистецтва.

Ключові слова: *духовно-культурний розвиток, музично-просвітницьке життя, культурно-освітній рівень, вокальний мистецький рух.*

За певних історико-соціальних умов у Західному Поділлі греко-католицьке духовенство складало чи не єдину найчисленнішу та найвпливовішу верству української інтелігенції, яка мала безпосередню причетність до національного духовно-культурного відродження. Визначальним фактором впливу як на процес константного духовного націозбереження, так і на динаміку поступального культуротворення був особистісний дієвий вклад представників західноподільського духовенства. Питання участі відомих персоналій священників Західного Поділля в процесі національного духовно-культурного ренесансу в контексті їх особистісного внеску частково висвітлюється в наукових працях В.Витвицького, М.Грушевського, М.Загайкевич, Л.Кияновської, Б.Кудрика, С.Людкевича, П.Медведика, Н.Полонської-Василенко, у публікаціях М.Іздепської-Новіцької, І.Мороз, О.Мурій, які доводять, що саме духовенству належить провідна роль у музичному просвітництві українського народу та вихованні національної інтелігенції, проте участь священників у пропагуванні вокального мистецтва в Галичині окремо не розглядалася. Це й зумовило тему дослідження, мета якого – висвітлити роль греко-католицьких священників у становленні й розвитку вокального мистецтва Західного Поділля.

Історичні факти й обставини свідчать про те, що перші галицькі просвітителі українського народу вийшли із середовища духовенства. Саме розвиток освіти та перші прояви загального цивілізаційно-культурного процесу справедливо можна віднести до заслуг духовних провідників.

Клич до національного відродження галицьких українців підняли троє молодих студентів Львівської семінарії – М.Шашкевич, І.Вагилевич, Я.Головацький. У 1833 р. вони організували гурток “Руська трійця” і поставили собі за мету працювати для добра українського народу й

відродження його словесності. Їхній альманах “Русалка Дністрова” був надрукований у 1837 р. у Будапешті й складався з народних пісень, поезій і наукових статей. Під впливом ідей “Руської трійці” та на тлі революційних подій 1847 р. формується й музичне життя в Західній Україні, розпочинається нова доба в розвитку української культури.

Починаючи з другої половини XIX ст. чи не єдиним носієм культури й освіти в Галичині було священство, від рівня знань якого залежав інтелектуальний розвиток народу, і саме духовенству Галичина завдячує своїм становленням і розвитком. Церква об’єднала навколо себе кращих представників місцевої інтелігенції, давала можливість отримати освіту, відкривала для священиків надбання європейської науки та мистецтва. Музична культура краю, в основному, підтримувалася священицькими колами аж до 40-х років XX століття. Як зазначає О.Залеський, “духовенство, яке відіграло велику роль в розвитку нашої літератури ще в більшій мірі причинилося до піднесення українського музичного життя” [2, с.21]. У той час церква була єдиним місцем, де культивувалися хорова музика й спів. Отже, галицьке музичне відродження почалося “під знаком церковно-хорової музики” [2, с.25].

Центрами музичної культури Західного Поділля були насамперед великі міста – Львів і Перемишль і менші – Станіслав, Дрогобич, Стрий, Борщів, Тербовля.

На піднесення музичного життя Галичини мала вплив східнокатолицька культура. Шляхи цих впливів пролягали через столицю Австрії Відень, де були греко-католицька церква св. Варвари й Духовна семінарія, а при ній хор, учасниками якого були добре підготовлені співаки, що здобували професійну вокальну освіту в знаменитій музичній столиці.

На богослужіннях хор здебільшого виконував твори Д.Бортнянського. Таким чином, українці Відня охоче прийняли нову для себе східнокатолицьку музичну культуру, що згодом докорінно вплинула на відродження музичного мистецтва в самій Галичині.

На початку XX століття Львів стає центром духовної освіти, де на університетському рівні виховувалися “будителі” національної свідомості українського народу Галичини. Найбільш знаним музичним колективом у Львові на початку XIX ст. була Святоюрська хорова капела. Навіть польський театр залучав її до участі в проведенні своїх театральних вистав. Великого успіху капела досягла під керівництвом диригента й композитора Паньківського, автора урочистої кантати на честь єпископа М.Скородинського, який надавав їй постійну матеріальну підтримку.

Серед духовенства особливої уваги та шани заслуговує греко-католицький єпископ Іоан Снігурський як великий натхненник українського культурного відродження. З призначенням І.Снігурського єпископом Перемишльської єпархії, створюється “нове рідне культурне вогнище, при якому й музика поступила на належний шлях” [1, с.15–16]. Снігурський розпочав музичну реформу знизу, спрямовуючи дяківський спів у професійне русло. Із цією метою в 1818 р. він заснував у Перемишлі дяківську школу. Першим учителем співу в ній став відомий на той час професор В.Серсаві. Під його керівництвом церковний спів досягнув високого рівня. Великдень 1829 р. став святковим історичним днем започаткування першого церковного хору в Галичині.

У 1828 р. у Перемишлі дяківську школу було реорганізовано в музичну, яка готувала професійних співаків для хору. Вона стала центром музичного життя не тільки Перемишля, але й усієї Західної України. Перемишльська школа підготувала групу молодих музикантів і співаків, які згодом заснували нові осередки музичної культури по всій Західній Україні. У своїх спогадах відомий галицький композитор А.Вахнянин писав: “Перемишль був неначе розсадником музичного життя русинів, в яким брали живу участь музикальні родини Раствецьких, Леонтовичів, Сінкевичів, Менцінських, Витошинських, Лаврівських, Войтовичів, Носалевичів, Кордасевичів і других” [3].

Таким чином, було створене підґрунтя, на якому поступово прискорився розвиток української культури, зокрема й музичної. Як зазначає Осип Залеський, “духовенство, яке відіграло велику роль в розвитку нашої літератури, ще в більшій мірі причинилося до піднесення українського музичного життя” [2, с.324]. Церква ще в другій половині XIX ст. була чи не єдиним місцем, де культивувалися європейська музика й спів. Музична культура нашого краю в основному трималася в священних колах аж до початку XX ст. Вокальне мистецтво

активно розвивалося на всій території Західної України, а особливо його розвій припадає на терени Західного Поділля.

Навчання церковного співу в сільській місцевості Західного Поділля відбувалося таким чином. Першими вчителями церковного співу тут були священники, які ще й навчали місцевих дітей читати, писати, а також залучали їх до дяківської справи. Дяк теж виконував не менш важливу роль. Він займав одну з важливих посад у церковному богослужінні. Це був церковнослужитель із числа світських людей, який не мав ніякого ступеня священства, але здобув ази вокального виконавства в дяківській школі. До його обов'язків входили: плекання церковного співу й церковних обрядів, супровід священника під час виконання душпастирських ритуалів і навчання основ вокального мистецтва парафіяльних хористів.

Саме священники наприкінці ХІХ століття стають організаторами мистецьких і культурно-освітніх товариств, зокрема “Просвіти”. Як свідчать історичні джерела, свою переможну ходу на Тернопільщині “Просвіта” розпочинає в Борщівському краї. І саме зі Скали над Збручем (тепер Скали-Подільської), де парохом місцевого храму був греко-католицький священник отець Олександр Левицький, брат дружини видатного українського історика Михайла Грушевського. Це був справді духовний батько для парафіян, котрий організував читальню “Просвіти”, театральний гурток, керував хором і вчив співу талановиту молодь ближніх сіл.

Добрим словом і молитвою необхідно згадати також священників – організаторів громадської роботи на Борщівщині – отців Ісидора Ганкевича (с. Устя), Івана Волошина (с. Гермаківка), Антона Кордовського (с. Білівці), Миколу Сваричевського (с. Залісся), Йосифа Малицького (м. Борщів), Олексія Гуньовського (с. Ланівці), Йосифа Білинського (с. Скоч'ятин), Йосифа Фльорчука (с. Шупарка), Дмитра Курдидика, визначного діяча всього повіту, Тита Чубатого (с. Іванків), Івана Харука, Домініка Стеблицького, Йосифа Соневицького (с. Королівка).

Священик із села Цигани на Борщівщині Омелян Глібовицький, відомий громадський діяч повіту, один із найбільш активних учасників борщівської “Просвіти”, що опікувався не лише справами місцевої читальні. Для отця Омеляна Глібовицького не менш важливою була поміч учням із Циган. У цьому активно допомагав йому товариш шкільних літ, співак шведської Королівської опери в Стокгольмі Модест Менцинський. Зять отця Глібовицького – отець Антін Казновський, що мав парохію в Глибочку, теж опікувався освітою місцевих селян – 15 дітей із його допомогою вчилися в Кіцманській гімназії. Під його невтомною орудою працювала в селі читальня “Просвіти”.

Навічно в історію “Просвіти” вписані імена священника із села Більче-Золоте отця Софрона Левицького, що працював на ниві національного відродження разом зі своїми дітьми, а також священника з Мельниці отця Олександра Капустинського, посла до Галицького сейму. Він заснував низку читалень “Просвіти” на Борщівщині, був одним з ініціаторів побудови Народного дому в Борщеві.

Як було сказано вище, у справі просвітництва священникам активно допомагали дяки. На Борщівщині, зокрема в маленькому селі Михайлівці, ще й досі пам'ятають дяка-регента Никифора Маркевича, котрий керував хором у церкві й у читальні “Просвіти” вчив співу талановитих дітей рідного та ближніх сіл. До національного розвитку краю прислужилися також дяки Василь Трач (с. Олексинці), Яків Гніздовський (с. Пилипче), Левицький (с. Панівці), Софрон Врублевський із Королівки, котрий 48 років керував хором у читальні, організовував вистави, концерти, учив місцевих селян на регентів і дяків співу та регенства, Семирозум (с. Більче-Золоте), котрий організував при “Просвіти” хор і духовий оркестр, що взяв участь у маніфестації в Борщеві з нагоди перемоги українського кандидата – отця Кахетинського – до Галицького сейму, а також у Крайовій хліборобській виставці у Львові з нагоди приїзду архієпископа Рудольфа (1887 р.) на Тернопільщину.

Провідну роль на теренах Західного Поділля в справі музичного виховання та просвітництва відіграв греко-католицький священник Йосиф Вітошинський – відомий педагог, диригент, співак, організатор селянських аматорських хорів, оркестру, театральних гуртків.

Йосиф Сильвестрович Вітошинський (1838–1901) закінчив Перемишльську гімназію, де здобув музичну освіту у відомих педагогів Л.Седняка та Ф.Лоренца. Вони в той час були керівниками гімназійного та кафедрального хорів, у яких співав юний гімназист. З 1864 р. Й.Ві-

тошинський студіював богослов'я у Львівській духовній семінарії, де музику в той період викладали відомі педагоги та композитори І.Ціпановський та І.Лаврівський (до речі, на останньому курсі він уже керував студентським хором).

Усе подальше життя Й.Вітошинського тісно пов'язане із Західним Поділлям. Тут у відомому селі Зарваниця на Тереховлянщині в 1865 р. він отримав парафію й зразу організував церковний хор, навчаючи селян основ музичної грамоти та навичок співу з нот (це було великим культурно-мистецьким поступом у житті села).

З 1868 р. і до кінця свого життя Й.Вітошинський поселяється в селі Денисів Козівського району. Невелика Денисівська церква та двокласна школа з українською мовою навчання – основні осередки культурного життя селян на той час. Отець Йосиф Вітошинський став не лише духовним наставником у Денисові, але й організатором громадського й культурно-мистецького життя, яке поширювалося не тільки в околиці, а й по всьому Західному Поділлі.

У 1870 році він заснував у своїй парафії першу після Львова читальню товариства “Просвіта”, а в 1874 р. організував товариство тверезості. Через два роки після приїзду в Денисів енергійний парох створив селянський чоловічий хор, який потім став мішаним. Деякий час він був керівником хору хлопчиків, у яких вбачав майбутніх, добре підготовлених аматорів-співаків чи аматорів-диригентів.

Слава про отця Й.Вітошинського, як першого й невтомного популяризатора вокального мистецтва набула особливого поширення після його участі в концерті (1889 р.) на честь перебування австрійського престолонаслідника архієпископа Рудольфа та його сановитої свити в Тернополі. Ця презентація була організована тернопільською “Руською бесідою” за участю талановитих музикантів і співаків – Є.Барвінської, І.Белеївної та сестер Анни й Соломії Крушельницьких. Спеціально для цієї нагоди композитор Анатоль Вахнянин написав “Вітальну кантату”, яку відспівав під керівництвом отця Вітошинського Денисівський хор і солісти-аматори. Кантата відкрила концертну програму й настільки захопила слухачів, що віденські гості, а були між ними й знавці музики, не могли повірити, що це справді співають сільські аматори, а не фахові артисти. Про цей концерт писали не лише галицькі часописи, а й віденська преса.

Домінуюче місце в репертуарі артистів займала духовна музика хорового та сольного співу, окрім якої в репертуарі було близько сотні творів і світської музики українських та зарубіжних композиторів. Такого роду репертуар у цей час був доступний лише добре вишколеним співакам, що володіли знаннями нотної грамоти. Свідченням високого рівня колективу була й публікація чеського етнографа Франтішека Ржегоржа в празькому часописі, який під час гостин в отця Вітошинського “одушевлявся співом хору і в 1891 р. вперше зробив його світлина” [4].

Саме отець Вітошинський у Денисові (1884 р.) відкриває приватну школу співу та музики, головним завданням якої було підготувати із здібних учителів і дяків майбутніх виконавців і викладачів музики й співу, диригентів хорів та ансамблів. У цьому навчальному закладі панували строга систематичність у вправлянні музикою й співом, професійний підхід до опанування фахом. Тому її випускники невдовзі проявили себе здібними музикантами. До приватної школи о. Йосифа Вітошинського з'їжджалися прогресивні сільські інтелігенти майже з усієї Галичини, аби пізніше стати музично-культурними провідниками. Згодом у багатьох містах і селах Західного Поділля постали численні хори й оркестри, метою яких була пропаганда української хорової та інструментальної музики.

Завдяки невтомній багатогранній творчій діяльності о. Вітошинського село Денисів досягло таких духовних висот, яких не могли досягнути навіть більші навколишні містечка. Із цього осередку вийшло сім відомих письменників.

Активно працювали представники духовенства в організації музично-просвітницького життя й на Тереховлянщині. Однією з найяскравіших постатей цього району був отець Євген Турула – священник, співак, диригент, композитор, педагог, художник, член НТШ у Львові, видавець нотних збірок. Він родом із Бережан. Навчаючись у Львівській духовній семінарії, де теоретичні основи музики й диригування були обов'язковими предметами, майбутній священник брав приватні уроки гри на фортепіано та скрипці. Неабиякий музичний хист, здобуті знання та організаторські здібності дозволили йому очолити в 1904–1905 роках семінарський хор, з яким він виступав на Шевченківських святах. У 1906 році Є.Турула закінчив семінарію й одночасно

склав іспит у Львівській консерваторії, отримавши диплом учителя музики й співу в середній школі.

У Тереховлі в 1906–1914 роках молодий парох із великим ентузіазмом приступив до музично-просвітницької праці. Крім виконання обов'язків священика, він став катехитом Тереховлянської гімназії, де організував учнівський чоловічий хор, з яким у 1906 році їздив до Єрусалима [1, с.451]. У цей самий час отець Є.Турула очолив місцевий хор товариства “Просвіта”. Він доклав багато зусиль для створення й організації роботи духового оркестру в Тереховлі, який у вересні 1911 року взяв участь у поході з нагоди Шевченківського свята у Львові [3, с.290]. Виступи оркестру значно поживили музично-освітнє життя не лише в повіті, але й в інших містечках і селах Західного Поділля. Усе літо, мало не щонеділі, оркестр разом зі співаками-аматорами виїжджали в навколишні села з концертами, беручи участь у Шевченківських святах у Микулинцях, Лошневі, Залаві (на відкритті пам'ятника Т.Шевченку), Тернополі, Чорткові, Скалаті, Гримайлові, Копичинцях, Буданові, Бучачі, Говилові Великому поблизу Хоросткова, у народних фестинах на користь товариства “Просвіта”.

Урочисто святкувала Тереховля соті роковини з дня народження Т.Шевченка 14 червня 1914 р. Отець Є.Турула організував велике повітове свято з походом вулицями Тереховлі та закладенням каменя на місці, де мав стояти пам'ятник Кобзареві. Після Служби Божої об'єднаний хор, що налічував більше сотні співаків, під керівництвом отця Є.Турули в супроводі Тереховлянського духового оркестру відспівав “Заповіт” Михайла Вербицького. Величний похід супроводжували оркестри із сіл Ілавча та Глєшави, що їх організував, закупивши в Чехії на власні кошти інструменти, а також за свій рахунок привозив із Тереховлі й оплачував працю трьох військових музикантів-інструкторів місцевий священик отець Петро Єзерський – парох с. Глєшави.

Отець Євген Турула має власний композиторський доробок. У 1914 році він був організатором Шевченківського концерту у Львові, і тоді під його керівництвом об'єднаний чоловічий хор, що складався з 200 співаків, виконав його кантату “Честь тобі, Кобзарю” (соло виконувала відома професійна співачка, “буковинський соловей” Філомена Лопатинська).

Активно працюючи на музично-просвітницькій ниві, отець Євген Турула також як сольний виконавець пропагував твори М.Лисенка, о. К.Стєценка, Д.Січинського, о. В.Матюка, С.Заремби та власні композиції.

Крім вищезгаданих священиків о. Є.Турули й о. П.Єзерського, у цей час у Тереховлянському повіті плідно працювали й інші представники духовного сану, організовуючи громадські та культурно-мистецькі імпрези. Це – отці Волянський, Мохнацький, Дурбак, Яворський (селянські хори Слобідки Струсівської та Вєрбівця). 8 вересня 1909 р. відбулося посвячення будівлі “Руської бурси” для українських учнів Тереховлянської гімназії.

На Тереховлянщині концертні програми, як правило, складали номери, підготовлені священиками – цитристом Євгеном Купчинським (с. Сороцьке), співаком-тенором Малиновським (с. Мшанець), співаком-баритоном Абрисовським, керівником Тереховлянського хору в 90-х роках XIX ст., Семеном Савулою, диригентом церковного міщанського хору м. Тереховля С.Цегельським та ін.

Отже, греко-католицькі священики, як музично-просвітницькі діячі, проводили роботу в кількох напрямках: педагогічному, освітньому, композиторському й особливо виконавському. Кожна із цих граней була яскраво плідною та результативною, зробила вагомий внесок у національно-культурний розвиток і заклала міцний фундамент для наступних сподвижників. Цю справу продовжили їхні учні по всій Галичині, піднімаючи культурно-освітній рівень галичан, роблячи їх справжніми носіями національної культури.

Зусиллями греко-католицьких священиків, що діяли в церковних установах і парафіях, здійснювалося формування нового покоління української інтелігенції та піднесення освіти серед широких мас населення. Вони створили інтелектуальні середовища, що збагачували духовне життя народу та готували нове покоління просвітителів. Усе це суттєво змінило орієнтацію також у вокально-мистецькому житті цілого краю.

Таким чином, саме в середовищі церковного мистецтва бере свої початки вокальне мистецтво Західного Поділля. Греко-католицька інтелігенція сприяла розвитку національного мистецтва в усіх сферах: церкві, школі, громадських інституціях тощо. Сподвижницька місія

духовенства також була скерована як на піднесення духовності й моралі народу, так і на запобігання асиміляції українства в польському й австрійському середовищі, оскільки будь-яке національне відродження – це відбудова структури нації та її високорозвиненої еліти.

Визначні діячі церкви справедливо зауважують, що зоря національного відродження немислима без глибокого духовного оновлення, без опертя на нашу тисячолітню християнську традицію, її співочу культуру. Ідея національності стала тією животворною силою, яка пробудила українців від апатії до усвідомлення своєї національної сутності, пам'яті про свою історію, обряди, звичаї й культуру.

1. Головка І. Село Саранчуки / І. Головка // Бережанська земля. Історично-мемуарний збірник / [упоряд. В. Лев, В. Стецюк]. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто : Комітет вид-ва “Бережани”, 1970. – С. 703–709.
2. Дубівка В. Село Довге / В. Дубівка // Теревельська земля. Історично-мемуарний збірник / [редколегія: І. Винницька, В. Палідвор, Р. Криштальський та ін.]. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1968. – Т. XX. УА. – С. 620–621.
3. Нарис історії “Просвіти”. – Львів ; Краків ; Париж : Просвіта, 1993. – С. 290–291.
4. Осика М. Село Жизномир / М. Осика // Бучач і Бучаччина. Історично-мемуарний збірник / [редколегія: М. Островерха, С. Шипилявий, Р. Барановський та ін.] – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1972. – Т. XXVII. УА. – С. 334–351.

В статтє отображається роль греко-католических священников в процессе развития вокального искусства Западного Подолья (на Тернопольщине) в конце XIX – в начале XX веков, отображается их организационная, культурно-просветительская деятельность, роль в формировании национального самосознания украинцев, распространении просвещения среди широких масс населения, сохранении и развитии музыкального искусства.

Ключевые слова: духовно-культурное развитие, музыкально-просветительская жизнь, культурно-образовательный уровень, вокальное художественное движение.

This article reflects a role of Greek-catholic priests in the process of vocal art development in Ternopil region in late XIX – early XX centuries. It also describes their organizational and cultural activity; shows their contribution in forming of education among wide layer of people, saving and development of music art.

Key words: spiritually cultural development, musically educative life, cultural and educational level, vocal artistic motion.

УДК 392: 398.8

ББК 85.310.04

Лідія Мулик-Коцовська

ТРАДИЦІЙНА ОБРЯДОВІСТЬ УКРАЇНЦІВ КАРПАТ ЯК СКЛАДОВА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ НАЦІЇ

У статті висвітлено питання щодо ролі й значення традиційної обрядовості українців Карпат у формуванні духовної культури нації. Через призму розкриття її природи, змісту та високохудожності виявлено, що традиційна обрядовість українців Карпат істотно сприяла розвитку людини як творця культурних цінностей, впливала на духовний стан людини, формувала її світогляд.

Ключові слова: звичай, обряд, свято, обрядовість, видовищність, видовище, театральність, прадавній народний театр.

Народна культура Прикарпаття – унікальний і неповторний феномен української культури, що гармонійно поєднує архетипи культури етнографічних груп карпатських українців – гуцулів, бойків, лемків, а також корінних мешканців Опілля й Покуття. У царині народної культури регіону центральне місце належить духовній культурі як спільному суспільному продукту, створеному певним етносом, субетносом, етнографічною групою або кількома групами, що включає споріднені елементи традиційних звичаїв та обрядів.

Дослідження О.Воропая [2], О.Курочкіна [5], І.Волицької [1], Л.Софронової [10], Г.Лужницького [6] про українські звичаї та обряди дають можливість простежити історію походження й розвитку традиційної обрядовості українців Карпат, проте вони недостатньо висвіт-